

Viite
E 73/2025 vp

Eduskunnan suuri valiokunta

SuV@eduskunta.fi

Yhteyshenkilö
Oikeudellinen asiantuntija Anna-Lena Sjöberg

Asia

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028–2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehikseksi; E-kirje

Tausta

Suuri valiokunta on 12.2.2026 kutsunut Ahvenanmaan maakunnan hallituksen kuultavaksi asiantuntijana 25.2.2026 sekä pyytänyt maakunnan hallitukselta kirjallisen asiantuntijalausunnon asiasta E 73/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028–2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehikseksi, sekä tähän liittyen valtioneuvoston kirjelmät U 53/2025 vp, U 55/2025 vp, U 56/2025 vp, U 70/2025 vp.

Euroopan unionin pitkän aikavälin talousarvio, jota kutsutaan virallisesti monivuotiseksi rahoituskehikseksi (Multiannual Financial Framework, MFF), määrittää kehyksen EU:n varojen jakamiseksi seitsemän vuoden ajalle (2028–2034). Se määrittää, kuinka paljon EU saa käyttää rahaa yhteensä ja millä politiikan aloilla varoja käytetään. Euroopan komission ehdotus esiteltiin 16.7.2025, ja se on pohjana jäsenvaltioiden ja Euroopan parlamentin kanssa käytäville neuvotteluille.

Talousarvion suuruudeksi ehdotetaan hieman alle 2 biljoonaa euroa, mikä vastaa noin 1,26 prosenttia EU:n yhteenlasketusta bruttokansantulosta (BKTL).

Komissio nostaa esiin seuraavat kuusi strategista painopistettä:

1. Investoinnit ihmisiin, jäsenvaltioihin ja alueisiin
2. Koulutuksen, sosiaalisten oikeuksien ja demokratian vahvistaminen
3. Panostukset kilpailukykyyn, tutkimukseen ja innovaatioihin
4. Kriiseiltä suojautuminen ja niihin varautuminen
5. Turvallisuus ja puolustus
6. Maailmanlaajuiset kumppanuudet

Komission tarkoituksena on kehittää talousarviota entistä joustavampaan suuntaan, jotta EU kykenisi reagoimaan nopeammin uusiin haasteisiin. Ehdotuksella yksinkertaistetaan ohjelmia ja vähennetään rahastoja, minkä tarkoituksena on helpottaa EU:n varojen hakemista.

Otetaan käyttöön uusi "Kansallisten ja alueellisten kumppanuussuunnitelmien" malli, jolla ohjataan isoja budjettieriä, kuten koheesiopolitiikkaa, maataloutta ja sosiaalisia investointeja.

Lisäksi ehdotetaan uusia kriisinhallintamekanismeja, kuten lainoitusta jäsenmaille vakavissa kriiseissä, ja esitetään lisäresursseja muuttoliikkeeseen ja rajaturvallisuuteen.

Maakunnan hallituksen kannanotto

Maakunnan hallitus korostaa budjettikurin tärkeyttä myös EU-tasolla. Tilanteessa, jossa jäsenvaltioiden ja itsehallinnollisten alueiden on tehtävä säästöjä, on tärkeää, että myös EU:n tasolla tehdään selkeitä priorisointeja ja keskitytään siihen, mikä selvästi tuottaa eurooppalaista lisäarvoa, ja vältetään kustannusten kohtuutonta nousua. Maakunnan hallitus kannattaa komission pyrkimystä kytkeä EU-varojen maksaminen entistä vahvemmin oikeusvaltioperiaatteeseen ja EU:n perusarvojen kunnioittamiseen. Tilanteessa, jossa kansainvälinen sääntöpohjainen järjestys kyseenalaistetaan, on entistäkin tärkeämpää, että EU työskentelee demokratian vahvistamiseksi ja järjestelmiä uhkaavan disinformaation torjumiseksi.

Maakunnan hallitus kannattaa yhteisiä panostuksia kilpailukykyyn, tutkimukseen ja puolustukseen, mutta korostaa, että samalla on tärkeää varmistaa riittävä rahoitus tärkeille aloille, kuten maatalouteen ja kalastukseen. Pien- ja mikroyritykset ovat Euroopan talouden selkäranka, ja niillä on oltava hyvät toimintaedellytykset. Maakunnan hallitus on tyytyväinen myös siihen, että komissio ehdottaa Erasmus+ -ohjelman vahvistamista ja sen määrärahojen lisäämistä. Maakunnan hallitus korostaa sen tärkeyttä, että myös pienemmille koulutuslaitoksille varataan jatkossakin mahdollisuus osallistua. Yksinkertaiset ja helposti saavutettavat ohjelmat, kuten Leader ja Central Baltic, luovat konkreettista lisäarvoa, ja niitä on jatkettava.

Maakunnan hallitus kannattaa EU:n ilmastotavoitteita, joiden saavuttamiseksi on keskeistä, että vihreän siirtymän edistämiseen on käytettävissä riittävästi varoja, esimerkiksi erityisen haastavassa merenkulussa. Fossiilittoman ja taloudellisesti edullisen energian saatavuus on edellytys EU:n kilpailukyvyille, mutta energian saatavuudesta on tullut myös turvallisuuspoliittinen kysymys. Tämä yhdistettynä vihreän siirtymän edistämiseen ehdotettuihin varoihin sekä panostusten lisäämiseen rajat ylittäviin energia- ja liikenneverkkoihin suosii suuria energiahankkeita, kuten esimerkiksi Sunnanvind-hanketta.

Maakunnan hallitus yhtyy komission näkemykseen siitä, että unionin tulisi jatkaa Ukrainan tukemista vahvasti.

Maakunnan hallitus kannattaa uudistuksia, joilla tehdään säännöistä jäsenvaltioiden ja alueiden kannalta yksinkertaisemmat ja joustavammat. Maakunnan hallitus suhtautuu myönteisesti myös periaatteeseen, jonka mukaan yksityiskohtaisesta sääntelystä luovutaan ja sen sijaan keskitytään tuloksellisuuteen. On erityisen tärkeää, että

yksinkertaistaminen tapahtuu siten, että EU:n varojen valvonnasta, hakemisesta ja käytön raportoinnista tulee helpompaa. Tällä hetkellä se on erityisen haastavaa pienille organisaatioille. Maakunnan hallitus suhtautuu luottavaisesti komission uutta saaristrategiaa koskeviin suunnitelmiin ja toteaa, että saarille on tärkeää antaa hyvät mahdollisuudet EU-rahoituksen saamiseen.

”Yhden kansallisen suunnitelman” valtiosääntöoikeudelliset ongelmat suhteessa Ahvenanmaan itsehallintoon

Maakunnan hallitus katsoo, että komission ehdotus ”kansallisten ja alueellisten kumppanuussuunnitelmien” käyttöönotosta on valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallinen Ahvenanmaan itsehallinnon kannalta.

Suomen perustuslain mukaan Ahvenanmaalla on lainsäädäntövaltaa ja itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa erikseen säädetään. Itsehallinto tarkoittaa sitä, että lainsäädäntövalta ja hallintovalta on jaettu eduskunnan ja maakuntapäivien kesken perustuslain ja itsehallintolain mukaisesti. Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 3 §:n mukaan Ahvenanmaan maakuntapäivät edustaa Ahvenanmaan maakunnan väestöä. Ahvenanmaan valtiosääntöoikeudellinen asema on itsehallintolain myötä huomattavasti vahvempi kuin Euroopan muilla lainsäädäntövaltaa käyttävillä alueilla. Itsehallintolakia voi muuttaa ainoastaan samalla tavoin kuin perustuslakia, eli eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätösin. Suomella ei ole mahdollisuutta toteuttaa lainsäädäntömuutoksia itsehallinnon toimivaltaan kuuluvilla aloilla, joilla Ahvenanmaan maakuntapäivillä on yksinomainen toimivalta säätää lakeja.

Ahvenanmaan toimivaltaan kuuluvissa asioissa Ahvenanmaan itsehallintoviranomaisilla on vastuu ryhtyä toimenpiteisiin EU-säädösten täytäntöönpanemiseksi, saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä ja soveltamiseksi Ahvenanmaan alueella. Esimerkiksi EU-direktiivien osalta Ahvenanmaan maakunnan hallitus ja Ahvenanmaan maakuntapäivät hyväksyvät tarvittavat lait, asetukset ja muut täytäntöönpanotoimenpiteet. Vastaavasti Ahvenanmaan viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin EU-asetusten soveltamiseksi.

Itsehallintolain mukaan Ahvenanmaalla on lainsäädäntövaltaa useilla EU-ohjelmien toteuttamisen kannalta keskeisillä aloilla, ja Ahvenanmaan maakunnan hallitus hallinnoi tällä hetkellä useita koheesiopolitiikan puitteissa toimivia rahastoja. Päätöksenteon keskittäminen jäsenvaltiotasolle olisi Suomen poliittisen ja valtiosääntöoikeudellisen järjestelmän vastaista ja suoraan ristiriidassa EU-sopimuksen 4 artiklan 2 kohdan kanssa. Tämä pätee luonnollisesti myös muihin jäsenvaltioihin, joissa on samankaltaiset valtiosääntöoikeudelliset järjestelmät.

Huomionarvoista on myös se, että teksti, jonka mukaan jäsenvaltioiden on otettava alueelliset näkökohdat huomioon kansallista suunnitelmaansa laatiessaan, ei riitä ratkaisemaan Ahvenanmaan kaltaisen itsehallintoalueen valtiosääntöoikeudellista

ongelmaa. Toimivan ratkaisun saavuttamiseksi jäsenvaltioiden on myös jatkossa voitava nimetä useampia hallintoviranomaisia ja suunnitelmia.

Yhden kansallisen suunnitelman, johon myös Ahvenanmaa kuuluu, hallinnoinnista aiheutuu jatkossa merkittäviä käytännön ongelmia, ja siitä tulee valtakunnalle työlästä. Muun muassa itsehallintoviranomaisten kanssa tapahtuvaan koordinointiin ja asiakirjojen ruotsiksi kääntämiseen kohdistuu jatkossa kovia vaatimuksia.

Maakunnan hallitus on osallistunut Suomen kantojen valmisteluun ja voi todeta, että valtioneuvoston E-kirjeen kirjauksia on hieman päivitetty sen jälkeen, kun maakunnan hallituksen näkemyksiä pyydettiin, lähinnä Ahvenanmaan toimivaltaa koskevassa kappaleessa. Otsikon "Valtioneuvoston kanta" alla Ahvenanmaa mainitaan vain kumppanuusperiaatetta koskevassa osassa, jossa Suomen perustuslain takaamaa kunnallista itsehallintoa koskevan viittauksen jälkeen todetaan, että valtioneuvosto *"kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että Ahvenanmaan maakunnalla on Suomen perustuslain nojalla itsehallinto siten kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa erikseen säädetään"*.

Maakunnan hallituksen mielestä olisi erittäin tärkeää, että valtioneuvosto tekisi EU:n toimielimille selväksi, että komission nykyiset ehdotukset ovat yksinkertaisesti ristiriidassa Suomen valtiosääntöoikeudellisen perusrakenteen kanssa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että sekä valtakunnan että Ahvenanmaan kannalta on keskeistä, että tuleva monivuotinen rahoituskehys laaditaan tavalla, joka kunnioittaa jäsenvaltioiden valtiosääntöoikeudellista järjestelmää ja on sopusoinnussa itsehallinnollisten rakenteiden kanssa. Jäsenvaltiokohtainen yksi kansallinen suunnitelma tai yksi hallintoviranomainen ei vastaa tätä tavoitetta.

Maakunnan hallitus toivoo, että Suomi tuo nämä kannat selvästi esiin EU-toimielinten kanssa käytävissä neuvotteluissa.

Ministeri

Ingrid Zetterman

Oikeusasiantuntija

Anna-Lena Sjöberg

TIEDOKSI

eurooppa- ja omistajaohjausministeri Joakim Strand, alexander.lang@gov.fi
lainsäädäntöjohtaja, Heidi Kaila, Heidi.Kaila@gov.fi

kansanedustaja Mats Löfström, ida.sloor@eduskunta.fi
Ahvenanmaan maakuntapäivät, Itsehallintopoliittinen lautakunta,
carina.strand@lagtinget.ax
maakunnan hallituksen Brysselin ministerineuvosto, anton.nilsson@gov.fi
Ahvenanmaan edustaja Helsingissä, johan.ehn@regeringen.ax
N1/LJ, SS